

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษาไว้ 6 ประเด็น คือ

1. โครงการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง
2. แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีหรือการปฏิบัติทางการเกษตร
5. วิธีการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษที่ถูกต้องและเหมาะสม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. โครงการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง

อำเภอโพธิ์ประทับช้าง เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดพิจิตร ทิศเหนือติดกับอำเภอสว่างมุ้ง ทิศใต้ติดกับกิ่งอำเภอบึงนาราง ทิศตะวันออกติดกับอำเภอเมืองพิจิตร ทิศตะวันตกติดกับกิ่งอำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร มีจำนวนพื้นที่ทั้งหมด 378.561 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 7 ตำบล 98 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง ทั้งหมด 8,188 คน เป็นชาย 3,935 คน หญิง 4,253 คน จำนวนประชากรนอกเขตเทศบาล ทั้งหมด 35,385 คน เป็นชาย 17,346 คน หญิง 18,037 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาข้าว ประมาณร้อยละ 70 ที่เหลือทำสวนกับทำไร่ การทำสวนได้แก่ สวนส้มโอ ส้มเขียวหวาน มะม่วง มะนาว การทำไร่ได้แก่ ไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเขียวฝักดำ อ้อย นอกจากนี้ยังมีการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในพื้นที่ 3 ตำบล คือ ตำบลดงเสือเหลือง ตำบลทุ่งใหญ่ และตำบลไผ่รอบ (สำนักงานเกษตรจังหวัดพิจิตร, 2545)

ในด้านการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษนั้น ทางสำนักงานเกษตรจังหวัดพิจิตร ได้จัดให้มีโครงการโรงเรียนเกษตรกรผักขึ้น นอกจากนี้มูลนิธิร่วมพัฒนาพิจิตร ก็ยังจัดให้มีโครงการเกษตรธรรมชาติและอาหารปลอดสารพิษขึ้นด้วย ซึ่งทั้ง 2 โครงการมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 โครงการโรงเรียนเกษตรกรผัก

จากรายงานของสำนักงานเกษตรจังหวัดพิจิตร (2545) ได้กล่าวถึงผลผลิตพืชผักของประเทศไทยมีการตรวจพบปริมาณสารพิษตกค้างอยู่ในเกณฑ์เกินค่ามาตรฐานความปลอดภัยที่กำหนด และในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ เริ่มมีการนำข้อตกลงขององค์การการค้าโลก (WTO) เรื่องมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary Agreement) มาใช้ควบคุมคุณภาพของผลผลิตพืชและพืชผักที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ประเทศไทยจำเป็นต้องรีบดำเนินการแก้ไขปัญหาสารพิษตกค้างในพืชผักโดยเร่งด่วน เพื่อสร้างโอกาสและเพิ่มปริมาณการส่งออกผลผลิตพืชผักสู่ตลาดต่างประเทศให้มากขึ้น อันเป็นการนำเงินตราเข้าประเทศตามนโยบายผลักดันประเทศไทยให้เป็น Kitchen of the World จากสถานการณ์และปัญหาดังกล่าว สำนักงานเกษตรจังหวัดพิจิตร จึงได้มีนโยบายในการส่งเสริมการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ โดยจัดตั้งโครงการ โรงเรียนเกษตรกรผักในตำบลลงเสือเหลืองและตำบลทุ่งใหญ่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อให้เกษตรกรรู้วิธีการผลิตพืชผักปลอดภัยจากสารพิษอย่างถูกต้องและปลอดภัย
- 2) เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ระหว่างผู้เข้าร่วมโครงการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ
- 3) เพื่อให้ทราบปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหามารูปของกลุ่ม และการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เกษตรกรมีความเข้าใจถึงวิธีการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษอย่างถูกต้อง
- 2) เกษตรกรสามารถนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองได้
- 3) เกษตรกรทราบถึงผลกระทบของสารเคมีที่ใช้ในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชผัก
- 4) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสามารถถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรข้างเคียงให้ปฏิบัติอย่างถูกต้อง

วิธีดำเนินการ

- 1) คัดเลือกพื้นที่จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผัก ตามกระบวนการ โรงเรียนเกษตรกร
- 2) คัดเลือกสถานที่ตั้งโรงเรียนเกษตรกร (แปลงฝึกปฏิบัติร่วมเรียนรู้)
- 3) ดำเนินการประชุมพบปะกลุ่มเกษตรกร
- 4) จัดงานวันสาธิตเพื่อให้กลุ่มเกษตรกรได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ประสบการณ์จากการเข้าฝึกปฏิบัติตามกระบวนการ
- 5) ประเมินผลเกษตรกร

1.2 โครงการเกษตรธรรมชาติและอาหารปลอดภัย

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร ร่วมกับมูลนิธิร่วมพัฒนาพิจิตร ได้ตรวจพบว่า เกษตรกรในจังหวัดพิจิตร มีระดับสารเคมีเจือปนอยู่ในเลือดมาก จึงมีนโยบายให้เกษตรกรใช้สารทดแทนจากธรรมชาติแทนสารเคมี โดยให้เกษตรกรเรียนรู้จากหลักสูตรวิทยากรกระบวนการ เปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ทำการเกษตรแบบพอเพียงเน้นการพึ่งตนเอง ปลอดภัย มีจิตใจเสียสละ มีหนี้สินน้อยจนถึงปลอดหนี้ (มูลนิธิร่วมพัฒนาพิจิตร, 2546) โดยโครงการนี้จัดตั้งขึ้นที่ตำบลไผ่รอบ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อให้เกษตรกรรู้จักการพึ่งพาตนเอง
- 2) เพื่อ ลด ละ เลิก การใช้สารเคมีในการทำการเกษตร
- 3) เพื่อให้เกษตรกรไม่มีหนี้สินจากการใช้สารเคมีราคาแพง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เกษตรกรรู้จักการพึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
- 2) ลด ละ เลิก การใช้สารเคมีในการทำการเกษตร
- 3) ไม่มีหนี้สินจากการใช้สารเคมีราคาแพง

วิธีดำเนินการ

เกษตรกรเข้าเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน เป็นเวลา 4 วัน 3 คืน โดยดำเนินการดังนี้

- 1) วันแรก มีกิจกรรมเปิดตัวเปิดใจผู้เข้าร่วมโครงการและทีมงานครูผู้ถ่ายทอดความรู้ เพื่อสร้างความคุ้นเคย มีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่บ่งบอกความเป็นตัวตนและเสริมด้วยกระบวนการปรับความคิด เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการเน้นการทบทวนตนเองและสภาพสังคมในปัจจุบัน

- 2) วันที่สองและวันที่สาม เป็นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติ โดยลงไปเรียนรู้ที่บ้านและที่สวนของปราชญ์ชาวบ้าน มีการฝึกการทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ

- 3) วันที่สี่ มีการทำบุญตักบาตรร่วมกัน พร้อมกับศึกษากระบวนการทำงานเป็นกลุ่มและเครือข่าย การวางแผนชีวิตและวางแผนทางการสร้างกลุ่มและเครือข่ายในพื้นที่ และขั้นตอนสุดท้ายเป็นพิธีรับประกาศนียบัตรจากพระบรมฉายาลักษณ์และการตั้งปณิธานมุ่งมั่นในสิ่งที่จะกลับไปทำ

2. แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ

อเนกกุล (2519: 91-94) กล่าวว่า แรงขับและแรงจูงใจ (Drives and Motives) ต่างก็เนื่องมาจากความต้องการ นักจิตวิทยาส่วนมากใช้คำทั้ง 2 นี้ ปนกันไปในความหมายอย่างเดียวกัน แต่นักจิตวิทยาบางคนก็อธิบายความหมายของคำทั้ง 2 นี้ ต่างกันไป โดยอธิบายว่า แรงขับ หมายถึงแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล (push from within) ส่วนแรงจูงใจเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมที่มีทิศทาง (put into some relevant direction)

สุชา (2540: 101-103) กล่าวว่า เมื่อร่างกายเกิดความต้องการ (Need) ขึ้น ก็จะเกิดแรงขับซึ่งทำให้เกิดความตึงเครียดขึ้น มนุษย์และสัตว์จะต้องค้นหาทางบำบัดความต้องการนี้ ตัวอย่างเช่น เด็กคนหนึ่งหิวจัด ความหิวเป็นแรงขับที่สำคัญประการหนึ่ง แรงขับที่เกิดจากความหิวนี้ จะรบกวนและกระตุ้นให้ร่างกายต้องค้นหา โดยการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมา ตอนนี้ร่างกายจะต้องตั้งจุดหมายว่าจะไปหาอะไรที่ไหนรับประทาน สมมติว่า ไปที่โรงอาหารซื้อข้าวรับประทาน เมื่ออิ่มแล้วร่างกายอยู่ในสภาวะที่ประสงค์ หรือแรงขับได้รับการตอบสนอง (ความหิวลดลง)

แรงขับมี 2 ประเภท คือ 1) แรงขับปฐมภูมิ (Primary Drives) เป็นแรงขับที่เกิดมาพร้อมกับการเกิดของคน ไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ มีต้นกำเนิดมาจากความต้องการของร่างกาย หรือสภาวะภายในร่างกาย บางครั้งจึงเรียกแรงขับด้าน สรีระ (Physiological Drives) 2) แรงขับทุติยภูมิ (Secondary Drives) เป็นแรงขับที่สลับซับซ้อน โดยทั่วไปเกิดจากการเรียนรู้เป็นส่วนใหญ่ อาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า เป็นแรงจูงใจทางสังคม (Social Motives) หรือ Psychological Drives ซึ่งเป็นแรงขับที่เกิดจากความต้องการทางด้านจิตใจและสังคมเป็นส่วนใหญ่

มุกดา และคณะ (2542: 226-228) แรงจูงใจมีความสำคัญ โดยตรงต่อพฤติกรรมของบุคคล เพราะแรงจูงใจจะเป็นทั้งสภาวะที่ผลักดันและดึงให้บุคคลแสดงพฤติกรรมแตกต่างกันไป ซึ่งการที่จะเข้าใจพฤติกรรมของบุคคล จึงต้องทำความเข้าใจกับแรงจูงใจของคน ๆ นั้น ว่าบุคคลนั้นมีแรงจูงใจอยู่ในประเภทใด ระดับใด เพราะในบางสถานการณ์ เราอาจจะพบว่า บุคคลที่ตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน น่าจะมีการแสดงการตอบสนองเป็นพฤติกรรมที่เหมือนกัน แต่กลับมีการแสดงออกที่ต่างกัน บางคนขยันรับผิดชอบ บางคนขี้เกียจไม่สนใจ หรือบางคนอาจจะต้องจูงใจด้วยการให้เงินเดือนเพิ่ม แต่บางคนไม่สนใจเงินเดือนแต่ต้องการตำแหน่งมากกว่า ดังนี้ เป็นต้น

พฤติกรรมอันเนื่องมาจากการจูงใจ จะมีขั้นตอนและสามารถอธิบายตามองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ดังนี้ คือ

1. Input หมายถึง ปัจจัยนำเข้า อันเป็นตัวเร้าและกระตุ้นให้เกิดกระบวนการจูงใจ

1.1 สิ่งเร้า (Stimulus) ซึ่งรวมทั้งสิ่งเร้าภายนอกร่างกาย อันได้แก่ บุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และสิ่งเร้าภายในร่างกาย ได้แก่ ผลของการทำงานของระบบต่าง ๆ ของร่างกาย

1.2 การเรียนรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล จะเป็นปัจจัยเบื้องต้น เร้าให้บุคคลเกิดความต้องการที่แตกต่างกันได้

2. Process

2.1 ความต้องการ (Needs) เมื่อบุคคลถูกเร้า จะทำให้เกิดเป็นความต้องการ

2.2 แรงขับ (Drive) เมื่อบุคคลเกิดความต้องการ ก็จะเกิดเป็นความตึงเครียด (Tension) ความตึงเครียดนี้จะผลักดันให้เกิดเป็นแรงขับ

2.3 การตอบสนอง (Response) เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากแรงขับ ผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตอบสนองไปตามการเรียนรู้และประสบการณ์ การตอบสนองจะดำเนินต่อไปจนกว่าจะถึงเป้าหมาย

3. Output

เป้าหมาย (Goal) ที่กำหนดไว้เพื่อให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตอบสนองไปจึงถึงเป้าหมายนี้จะพบว่า เป้าหมายที่กำหนดไว้บางครั้งอาจจะสอดคล้องกับความต้องการของบุคคล หรือบางครั้งอาจจะไม่สอดคล้องก็ได้ เพราะบางคนที่แสดงการตอบสนองแล้วไม่ถึงเป้าหมาย หรือถึงแล้วเป้าหมายยังไม่ใช่สิ่งที่ตนต้องการจริง ๆ ความต้องการของบุคคลก็จะยังคงมีอยู่ ทำให้มีความตึงเครียดผลักดันให้เกิดแรงขับ จนต้องมีการตอบสนองอยู่อีกจนกว่าบุคคลนั้นจะเกิดความพึงพอใจ แต่ถ้าบุคคลแสดงพฤติกรรมตอบสนองถึงเป้าหมายแล้วพึงพอใจ เป็นเป้าหมายที่ตนต้องการ หรือถึงเป้าหมายแล้วตนได้รับรางวัลอื่น ๆ อันเป็นที่ต้องการ ความต้องการของคนนั้นจะลดลง เป็นอันจบกระบวนการจูงใจ บุคคลก็จะไม่เกิดพฤติกรรมอีก

3. แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ

วิชัย (2535: 185-186) กล่าวว่า การตัดสินใจ หมายถึง การเลือกทางเลือกที่มีอยู่หลาย ๆ ทางเลือก โดยอาศัยทางเลือกที่ดีที่สุดเพียงทางเลือกเดียวที่สามารถตอบสนองเป้าหมาย หรือความต้องการของผู้เลือกได้ ในการบริหารองค์การให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารอาจอยู่ในภาวะที่จะต้องตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาหรือกำหนดแนวทางดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการตัดสินใจของผู้บริหาร นอกจากมีขั้นตอนและแนวทางในการตัดสินใจตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในองค์กรแล้ว ยังขึ้นอยู่กับบุคลิกลักษณะของผู้ตัดสินใจด้วย

องค์ประกอบของการตัดสินใจ มีดังนี้

1. ผู้ตัดสินใจจะเผชิญกับทางเลือกจำนวนหนึ่ง ซึ่งถ้าไม่มีทางเลือกก็ไม่ต้องตัดสินใจ
2. ผลที่เกิดขึ้นนั้นจะขึ้นอยู่กับทางเลือก
3. ผลที่เกิดขึ้นตามการเลือกแต่ละอย่างแตกต่างกันและไม่เท่ากัน
4. ผู้ตัดสินใจได้เลือกโดยคำนึงถึงคุณค่า ประโยชน์ หรือความสำคัญของทางเลือก

แต่ละอย่างที่มีต่อผู้ตัดสินใจเอง การตัดสินใจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นคือ

1) การตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่แน่นอน เป็นการตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานของผลลัพธ์ที่คาดหมายไว้แล้ว โดยเกิดขึ้นได้เมื่อผู้ตัดสินใจมีข้อมูลเพียงพอ และทราบถึงผลของการเลือกแต่ละทางเลือกอย่างแน่นอน ในสถานการณ์เช่นนี้ผู้ตัดสินใจจะพยายามเลือกทางเลือกที่ให้ผลประโยชน์สูงสุด

2) การตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่เสี่ยง คือการตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานของผลลัพธ์ที่แน่นอนน้อยกว่าการตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่แน่นอน แต่ยังคงคาดคะเนความเป็นไปได้อยู่บ้าง ทั้งนี้ ผู้ตัดสินใจทราบถึงผลลัพธ์ของทางเลือกต่าง ๆ ที่ใช้ในการตัดสินใจ แต่โอกาสที่จะเกิดทางเลือกนั้นแตกต่างกัน อันเนื่องมาจากปัจจัยบางอย่างที่ไม่แน่นอน

3) การตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน เป็นการตัดสินใจที่ไม่สามารถคาดการณ์ผลลัพธ์หรือความน่าจะเป็นที่จะเกิดขึ้นได้เลย หรือกล่าวได้ว่าเป็นสถานการณ์ที่มีดamped ด้าน ทั้งนี้ เพราะผู้ตัดสินใจในสถานการณ์นี้จะไม่มีโอกาสทราบผลลัพธ์ของแต่ละทางเลือก เนื่องจากไม่มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจเพียงพอ ไม่มีโอกาสทราบความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น และมีตัวแปรอื่นที่ควบคุมไม่ได้อยู่ด้วย ดังนั้น การตัดสินใจในสถานการณ์เช่นนี้จึงไม่อาจเลือกโดยใช้ทางเลือกที่ให้ผลตอบแทนสูงสุดได้ ผู้ตัดสินใจจึงต้องใช้ดุลพินิจและวิจารณญาณช่วยในการตัดสินใจอย่างมาก

วิระพล (2525: 76) ซึ่งกล่าวถึงการตัดสินใจไว้ว่า มนุษย์ทุกชาติทุกภาษา ส่วนใหญ่ ประสบความล้มเหลวก่อนแล้วจึงนำประสบการณ์เหล่านี้มาหาวิธีการปรับปรุงแก้ไข การที่แต่ละคนพยายามหาแนวทางการตัดสินใจด้วยตนเองอาจใช้เวลานาน เพื่อไม่ให้เกิดการตัดสินใจผิดพลาด จึงต้องศึกษาขั้นตอน หลักการ และเทคนิคการตัดสินใจที่จะช่วยให้สามารถนำไปตัดสินใจในวิถีทางที่ถูกต้องในระยะเวลาอันสั้น ตามปกติแล้วจะต้องมีอย่างน้อยที่สุด 2 ทางเลือก ถ้าไม่มีทางเลือกก็ไม่มีมติตัดสินใจ การตัดสินใจนั้นอาจแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ การตัดสินใจภายในภาวะแน่นอน การตัดสินใจภายในภาวะไม่แน่นอน และการตัดสินใจภายใต้ภาวะเสี่ยง โดยถือเกณฑ์ที่ว่า การตัดสินใจไม่ขึ้นอยู่กับสภาวะการณหรือทราบแน่นอนว่าสภาวะการณไหนจะเกิดขึ้น ถ้าไม่มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสภาวะการณแล้วจะทำให้การตัดสินใจอยู่ใต้อาณที่ไมแน่นอน ส่วนกรณีที่ไม่ทราบความน่าจะเป็นของสภาวะการณแล้ว การตัดสินใจจะกลายเป็นการตัดสินใจภายใต้ภาวะความเสี่ยง การแก้ปัญหาคือต้องแก้ที่สาเหตุแห่งปัญหา ถ้าสาเหตุแห่งปัญหาหมดไป ปัญหาที่จะหมดไปโดยปริยาย เนื่องจากปัญหามีหลายสาเหตุ ควรแก้สาเหตุที่ก่อให้เกิดการตัดสินใจทางเลือกที่จะแก้สาเหตุที่ก่อปัญหามากที่สุด ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย ผู้ตัดสินใจจะต้องเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ในขณะที่โสภณ (2536: 46-53) กล่าวว่า เกษตรกรที่ผลิตสินค้าเพื่อขาย จะต้องตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญอยู่ 3 เรื่อง คือ

1) การตัดสินใจเลือกผลิตสินค้า สินค้าเกษตรในปัจจุบันมีมากมายหลายชนิด ไม่ว่าจะมองในแง่ของทั้งประเทศหรือของเกษตรกรแต่ละคน หลักที่สำคัญที่เกษตรกรตัดสินใจว่าจะทำกิจกรรมอะไรมาน้อยแค่ไหน ถ้ามองจากภาพรวมก็ต้องพิจารณารายได้หรือกำไรนั้น คือจากทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ทั้งนี้ในเรื่องที่ดิน แรงงาน เงินทุน จะทำกิจกรรมอะไรจึงจะได้กำไรสูงสุด

2) การตัดสินใจในการใช้ปัจจัยการผลิต เป็นการพิจารณาว่าในการผลิตสินค้าชนิดหนึ่ง ควรจะใช้ปัจจัยชนิดใดชนิดหนึ่งมาน้อยแค่ไหน จึงจะได้กำไรสูงสุด

3) การตัดสินใจเลือกปัจจัยการผลิตแต่ละอย่าง เมื่อเกษตรกรตัดสินใจว่าจะผลิตอะไร และทราบว่าควรจะใช้ปัจจัยการผลิตชนิดต่าง ๆ ที่ต้องใช้ด้วยกันในระดับอย่างน้อยแค่ไหน ปกติการพิจารณาว่าควรใช้ปัจจัยอะไรเป็นปัญหาใหญ่ ชนิดไหนมาก ชนิดไหนน้อย

4. แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีหรือการปฏิบัติทางการเกษตร

ดิเรก (2527: 57-62) กล่าวว่า ในการนำการเปลี่ยนแปลงนั้น นวัตกรรม (Innovation) ที่จะนำมาเพื่อให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้น โดยเฉพาะด้านนวัตกรรมนั้นเป็นเทคโนโลยีทางการเกษตรแล้ว มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ ได้แก่ ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขหรือสภาวะการณ์โดยทั่วไป ปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง และปัจจัยเกี่ยวกับผู้นำการเปลี่ยนแปลง

1. ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขหรือสภาวะการณ์โดยทั่วไป

1.1 สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งสภาพทางภูมิศาสตร์

สภาพทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ต่างกัน ได้แก่ เกษตรกรที่ถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินมากกว่า เกษตรกรที่ทำกินในที่ดินมากกว่า จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่าและเร็วกว่าเกษตรกรที่มีสิ่งเหล่านี้น้อยกว่า

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอัตราการยอมรับเร็ว มีหลายประการ เช่น มวลชนที่อยู่ในชุมชนหรือสังคมที่รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่า ๆ อย่างเคร่งครัดมากกว่า มีลักษณะการแบ่งชนชั้นทางสังคมอย่างเห็นเด่นชัดกว่า มีลักษณะการรวมตัวช่วยเหลือเพื่อนบ้านซึ่งกันและกันและลักษณะการทำงานเพื่อส่วนร่วมน้อยกว่า มีค่านิยมและความเชื่อที่เป็นอุปสรรคต่อการนำการเปลี่ยนแปลงมากกว่า แต่ละอย่างเหล่านี้จะมีผลให้เกิดการยอมรับการนำการเปลี่ยนแปลงที่ช้าลง และยอมรับในปริมาณที่น้อยกว่า

สภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ ในท้องที่ใดที่สภาพทางภูมิศาสตร์ที่สามารถติดต่อท้องที่อื่น ๆ โดยเฉพาะท้องที่ที่เจริญทางด้านเทคโนโลยีได้มากกว่า ไม่ว่าจะเป็น ทางคมนาคมที่สะดวกหรืออื่น ๆ หรือท้องที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยในการผลิตที่มากกว่า หรืออย่างใดอย่างหนึ่งมากกว่า จะมีผลให้เกิดแนวโน้มในการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เร็วกว่า และในปริมาณที่มากกว่า

1.2 สมรรถภาพในการดำเนินงานของสถาบันที่เกี่ยวข้อง

สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะทางการเกษตร ได้แก่ สถาบันสินเชื่อเพื่อการเกษตร สถาบันวิจัยและส่งเสริมการเกษตร สถาบันจัดการเกี่ยวกับการตลาด สถาบันที่ดำเนินการเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดิน สถาบันที่เกี่ยวข้องกับ Infrastructure เช่น การก่อสร้าง ถนนหนทาง ระบบการชลประทาน เป็นต้น และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน เช่น สิ่งตีพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ สถาบันเหล่านี้ถ้ามีประสิทธิภาพในการดำเนินการที่ช่วยให้ประโยชน์แก่บุคคลเป้าหมาย ก็จะเป็นการทำให้การยอมรับการนำการเปลี่ยนแปลงเป็นไปเร็วและง่ายขึ้น

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง

2.1 บุคคลเป้าหมาย (Target Person) หรือผู้รับการเปลี่ยนแปลง (Client) พื้นฐานของเกษตรกรเองเป็นส่วนที่สำคัญในการที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งได้แก่

1) พื้นฐานทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การร่วมประชุมกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเพื่อนบ้านในเรื่องที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ จากการวิจัยโดยทั่วไปพบว่า เพศหญิงยอมรับการเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าเพศชาย กลุ่มที่มีระดับการศึกษาและประสบการณ์ที่สูงกว่าจะยอมรับเร็วกว่าเกษตรกรที่อยู่ในกลุ่มที่มีการศึกษาน้อยกว่า เป็นต้น

2) พื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น การมีกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน จำนวนเนื้อที่มากกว่า การทำกินในที่ดินที่มีเนื้อที่มากกว่า การมีรายได้มากกว่า การมีโอกาสได้รับสินเชื่อที่มีปริมาณที่มากกว่าและดอกเบี้ยถูกกว่า การมีทรัพยากรที่จำเป็นในการผลิตมากกว่า เกษตรกรที่มีมากกว่ามีแนวโน้มที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าและมากกว่าเกษตรกรที่มีน้อยกว่า

3) พื้นฐานในการติดต่อสื่อสารของเกษตรกรที่จำเป็นอย่างยิ่งคือประสิทธิภาพในการรับฟังข่าวสาร ได้แก่ การอ่าน การฟัง รวมทั้งความคิดที่มีเหตุและผล และในขณะเดียวกัน ความสามารถในการพูด การเขียน ก็มีมีส่วนช่วยเสริมบ้างในเรื่องของการสร้างความเข้าใจระหว่างเพื่อนบ้านด้วยตนเองให้เกิดความเชื่อมั่นในการยอมรับการเปลี่ยนแปลงให้มากขึ้น

4) พื้นฐานในเรื่องอื่นๆ เกษตรกรที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) มีความพร้อมทางด้านจิตใจ และ/หรือมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องมากกว่า และ/หรือมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหรือผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ/หรือทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยีที่นำมาเพื่อการเปลี่ยนแปลง มีความสนใจในปัญหาและความต้องการของตนเองและกิจกรรมอาชีพของเพื่อนบ้าน ความสามารถในการจัดการ เกษตรกรที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กล่าวมาหรือมีมากกว่า จะมีแนวโน้มที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่มากกว่า และรวดเร็วกว่าตามลำดับ

2.2 ปัจจัยที่เนื่องมาจากนวัตกรรม (Innovations) หรือเทคโนโลยีที่จะนำไปเปลี่ยนแปลง ปัจจัยที่ทำให้มีผลต่อการยอมรับนวัตกรรมเกษตรหรือเทคโนโลยีเกษตรภายใต้สถานการณ์สภาพแวดล้อมหนึ่ง ๆ ที่สำคัญคือ

1) ต้นทุนและกำไร (Cost and Profit) ถ้าเทคโนโลยีลงทุนน้อยที่สุด กำไรมากที่สุด การยอมรับก็สูงกว่า เร็วกว่า

2) ความสอดคล้องและเหมาะสมกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน (Similar and Fit) ความสอดคล้องและเหมาะสมนี้เน้นในเรื่องของการไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ

ของคนในชุมชน ทั้งยังเน้นในเรื่องความสอดคล้องและความเหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพของทรัพยากรที่มีในชุมชนด้วย

3) สามารถปฏิบัติได้และเข้าใจได้ง่าย (Practical and Understood) คือต้องไม่เป็นเรื่องที่ยุ่งยากสลับซับซ้อน และไม่มีกฎเกณฑ์ที่ยุ่งยากจนเกินไป ทำให้เข้าใจง่าย ปฏิบัติได้ง่าย และมีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องภายในท้องถิ่นและขยายในปริมาณที่จำกัดได้

4) สามารถเห็นว่าปฏิบัติได้ผลมาแล้ว (Visibility) คือถ้าเห็นว่าเกิดผลดีมาแล้วก่อน ก็จะปฏิบัติตามหรือยอมรับได้ง่ายและเร็วกว่า

5) สามารถแบ่งแยกเป็นขั้นตอนหรือแยกเป็นเรื่อง ๆ ได้ (Divisibility)

6) ใช้เวลาน้อยหรือประหยัดเวลา (Time – Saving)

7) เป็นการตัดสินใจของกลุ่ม (Group Decision) เพราะกลุ่มจะมีอิทธิพลในการที่จะมีกฎเกณฑ์บางอย่างที่สมาชิกจะต้องปฏิบัติตาม แม้หลายครั้งจะไม่เห็นด้วยก็ตาม แต่ถ้ายังคงเป็นสมาชิกอยู่ก็จำเป็นต้องเคารพมติของกลุ่ม

3. ปัจจัยเกี่ยวกับผู้ที่นำการเปลี่ยนแปลง หรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเอง เจ้าหน้าที่จะต้องมีคุณสมบัติในการทำงานเพื่อรับใช้มวลชน ในอันที่จะให้เกษตรกรโดยส่วนรวมมีภาวะการเป็นอยู่ที่มีมาตรฐานขึ้น และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะต้องสร้างความไว้วางใจไว้นั่นเอง รวมทั้งการเป็นผู้ที่ยอมรับของเกษตรกรอยู่แล้ว เมื่อมีพื้นฐานสิ่งเหล่านี้แล้ว พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการนำมาซึ่งการยอมรับการเปลี่ยนแปลง อันได้แก่ ความสามารถในการติดต่อสื่อสารของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเอง คือมีความสามารถในการถ่ายทอดข่าวสาร เช่น การพูด การเขียน ความมีเหตุผล ตลอดจนความสามารถในการรับข่าวสาร ซึ่งได้แก่ การฟัง และการอ่าน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะต้องมีความเชื่อมั่นในเทคโนโลยีที่นำไปเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการมีความรู้ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีนั้น ๆ ในอันที่จะปฏิบัติให้บังเกิดผล ในขณะเดียวกันการมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลเป้าหมายคือเกษตรกร ก็ต้องเป็นไปในทางที่ดี คือ มีความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ รอบรู้ปัญหาข้อจำกัดของเกษตรกร

บุญธรรม (2536: 216-218) กล่าวว่า การเผยแพร่ความรู้ แนวความคิดใหม่หรือวิธีการใหม่ ไปยังบุคคลเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรและสมาชิกของครอบครัวเกษตรกร มีความมุ่งหวังที่จะให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่ออาชีพทางการเกษตร การยอมรับความรู้ใหม่ดังกล่าวของเกษตรกรขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการด้วยกัน ดังนี้

1. ความเหมาะสมของแนวความคิดต่อสภาวะทางเกษตรในท้องถิ่น เช่น ความเหมาะสมต่อสภาพดินฟ้าอากาศ ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์แต่ละชนิด

2. ผลประโยชน์หรือผลกำไร ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อยอมรับแนวความคิดใหม่ ไปปฏิบัติตาม เกษตรกรมักพิจารณาว่าวิธีการที่แนะนำไปนั้นต้องลงทุนมากน้อยเท่าใด และผลสนองตอบจะคุ้มทุนหรือไม่

3. ลักษณะและข้อจำกัดของปัจจัยการผลิตหรือการดำเนินงานตามแนวความคิดใหม่ เช่น เมล็ดพันธุ์พืช ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช เครื่องมือเกษตร มักมีการพิจารณาในแง่ต่าง ๆ คือ

3.1 หาซื้อได้ง่ายในท้องถิ่นเมื่อต้องการและราคาพอสมควร

3.2 เป็นของดีมีคุณภาพและเชื่อถือได้

3.3 มีขนาดและปริมาณที่เหมาะสมแก่การนำไปใช้

4. แนวความคิดใหม่ขัดกับวัฒนธรรมและค่านิยมในสังคมหรือไม่ บางครั้ง บางคราวแนวความคิดใหม่ไม่เหมาะสม จึงไม่เป็นที่ยอมรับของบุคคลเป้าหมาย เพราะไปขัดกับ วัฒนธรรมหรือค่านิยมในท้องถิ่น

5. การลงทุนและผลสนองตอบ แนวความคิดหรือวิธีการใหม่ที่จะเผยแพร่ให้แก่ บุคคลเป้าหมาย หากต้องลงทุนสูง การยอมรับจะเป็นไปอย่างช้า ๆ แต่ถ้าต้นทุนต่ำก็จะมี การยอมรับ เร็วกว่า นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในแง่ผลสนองตอบ ปรากฏว่าบุคคลเป้าหมายจะยอมรับวิธีการ ที่ให้ผลเร็วกว่าวิธีการที่ให้ผลช้า และจะยอมรับวิธีการที่ให้ผลสูงมากกว่าวิธีการที่ให้ผลต่ำ

6. ความสามารถในการสื่อความหมาย แนวความคิดหรือวิธีการที่ง่ายต่อการ สื่อความหมายหรือการทำความเข้าใจ มักจะมีการยอมรับเร็วกว่าวิธีการที่ยุ่งยากซับซ้อน นอกจากนี้ ผลที่เกิดขึ้นจากแนวความคิดใหม่หรือวิธีการใหม่

7. ความสามารถในการแบ่งแยกเพื่อการทดลอง แนวคิดหรือวิธีการที่สามารถ แบ่งแยกให้นำไปทดลองดูได้ หรือทำเป็นตัวอย่างที่สะดวกสำหรับนำไปทดลอง มักได้รับการ ยอมรับอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะการได้ทดลองเป็นการลดความเสี่ยงและเกิดความมั่นใจ

8. ความสอดคล้อง คนเรามักจะยอมรับแนวความคิดใหม่หรือวิธีการที่สอดคล้อง กับแนวปฏิบัติที่มีอยู่เดิม หรือมีประสบการณ์มาแล้ว ตัวอย่างเช่น เกษตรกรในท้องถิ่นปลูกข้าว เป็นหลัก เมื่อนำข้าวพันธุ์ใหม่ที่ให้ผลสูงเข้าไปเผยแพร่ การยอมรับและการแพร่กระจายเป็นไป อย่างรวดเร็ว แต่เมื่อนำข้าวโพดลูกผสมเข้าไปเผยแพร่กลับได้ผลช้ากว่า ทั้งนี้เพราะเกษตรกรยังไม่ คำนึงเกี่ยวกับการปลูกข้าวโพดมาก่อน

9. ลักษณะการแพร่กระจายของแนวความคิดใหม่เป็นไปอย่างไร บ่อยครั้ง เพียงใด ในท้องถิ่นที่มีการส่งเสริมเผยแพร่วิทยาการและมีการยอมรับ ไปปฏิบัติบ้างแล้ว จะกลายเป็นสังคมที่ก้าวหน้าและฉับไวขึ้น (Dynamic) เมื่อความรู้ใหม่หรือแนวความคิดใหม่

ถูกนำเข้าไปเผยแพร่ ก็ย่อมจะเกิดการยอมรับได้เร็วกว่าท้องถิ่นที่เป็นสังคมเกษตรกรรมแบบล้าหลัง (Static)

10. ความสะดวกในด้านการคมนาคม การพิจารณาตัดสินใจยอมรับจะเป็นไปได้เร็ว เมื่อเกิดความสะดวกในเส้นทางคมนาคมที่จะจัดหาปัจจัยการผลิตหรือขนส่งผลผลิตออกสู่ตลาดภายนอก

11. ความสะดวกของสินเชื่อ ถ้าเกษตรกรหาสินเชื่อได้สะดวกในท้องถิ่น และอัตราดอกเบี้ยไม่สูง ก็จะทำให้อัตราการยอมรับเป็นไปได้เร็ว แต่ถ้ามีปัญหาด้านสินเชื่อก็จะมีแต่เกษตรกรรายใหญ่ ที่ไม่มีปัญหาด้านทุนเท่านั้นที่จะยอมรับบ้างในระยะเริ่มแรก หลังจากนั้นจึงจะตามด้วยเกษตรกรรายย่อยที่ฐานะทางเศรษฐกิจอ่อนแอและเพิ่งได้ทุนจากการขายผลผลิต

12. ประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ซึ่งจำเป็นต้องทบทวนทั้งความรู้ความสามารถในเนื้อหาสาระ และวิธีการถ่ายทอดของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม รวมทั้งระบบงานส่งเสริมที่จะเกื้อกูลให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สทิน (2544: 240-245) กล่าวว่า การที่เกษตรกรจะยอมรับเทคโนโลยีนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ คือ ลักษณะของเทคโนโลยี เจ้าหน้าที่ส่งเสริม และเกษตรกร ดังนี้

1. ลักษณะของเทคโนโลยี

เทคโนโลยีที่จะนำไปถ่ายทอดหรือส่งเสริมแก่บุคคลเป้าหมาย ควรมีลักษณะดังนี้

1.1 ความมีคุณค่า (Relative advantage) เป็นเทคโนโลยีที่ใหม่และมีประโยชน์กว่าของเดิมที่ใช้อยู่ ราคาไม่แพง เป็นที่ยอมรับของสังคม หาง่ายใช้สะดวก มีประสิทธิภาพสูง ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และที่เป็นพอใจของเกษตรกร

1.2 ความสอดคล้อง (Compatibility) เป็นเทคโนโลยีที่สอดคล้องหรือตรงกับค่านิยม ประสพการณ์เดิม และความต้องการของเกษตรกร เข้ากับสภาพกายภาพและชีวภาพอื่น ๆ ในชุมชน

1.3 ความยาก (Complexity) เป็นเทคโนโลยีที่ไม่มีความซับซ้อน ยากต่อการเข้าใจและการใช้ เป็นเทคโนโลยีที่ใช่ง่าย ไม่ต้องมีทักษะและความชำนาญมาก เคลื่อนที่สะดวกและเสียเวลาน้อย

1.4 ความสามารถทดลองปฏิบัติได้ (Trainability) เทคโนโลยีที่ดีควรเป็นสิ่งที่เกษตรกรจะทดลองก่อนนำไปใช้หรือยืนยันการนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาพบว่า ในมลรัฐไอโอวา (Iowa State) นั้น ไม่มีเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างคนใดยอมรับข้าวโพดลูกผสมพันธุ์ใหม่ โดยไม่ได้ทดลองปลูกก่อน

1.5 ผลเชิงประจักษ์ (Observability) เกษตรกรจะยอมรับเทคโนโลยีต่าง ๆ เมื่อเขาได้พบเห็นผลของมัน เช่น จากแปลงนาสาธิต หรือการสาธิตผล การนำเทคโนโลยีไปถ่ายทอดจึงต้องยืนยันได้ว่าการใช้เทคโนโลยีนั้นมีผลดีเป็นรูปธรรม สามารถสังเกตได้ ไม่เพียงแต่เป็นการโฆษณาชวนเชื่อ เพราะแม้เกษตรกรไม่รู้หนังสือแต่เขาก็สามารถจะสังเกตหรือดูผลจากเทคโนโลยีได้

2. เจ้าหน้าที่ส่งเสริม

ปัจจัยที่จะสนับสนุนให้การทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมประสบผลสำเร็จ เกษตรกรมีการยอมรับเทคโนโลยีสูงขึ้น ต้องใช้กลยุทธ์ดังต่อไปนี้

2.1 ความสามารถ เป็นความมานะ (Effort) ความพยายาม หรือการทุ่มเทเสียสละในการส่งเสริมด้วยความบากบั่น ซึ่งเกิดจากความปรารถนาและอุดมการณ์อันแรงกล้า จากการศึกษาชุมชนชาวบราซิล ในจีเรีย และอินเดีย พบว่า หมู่บ้านที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมติดต่อกับเกษตรกรมาก ออกเยี่ยมเยียน ให้คำปรึกษาเกษตรกรในหมู่บ้านมากกว่าอยู่ในสำนักงาน มีกิจกรรมส่งเสริมมาก เกษตรกรยอมรับมาก เจ้าหน้าที่ส่งเสริมประสบผลสำเร็จมากกว่าหมู่บ้านที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมออกส่งเสริมน้อย เพราะความตั้งใจจริงของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดเทคโนโลยี

2.2 การปลุมนิเทศเกษตรกร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมของรัฐมักจะส่งเสริมแบบสั่งการ ถือว่าเกษตรกรเป็นประชาชนของตนเองที่จะเอาใจใส่ดูแลรับผิดชอบ เห็นว่าเกษตรกรเป็นผู้ไม่มีความรู้ มีประสบการณ์น้อย เกษตรกรเองก็มองว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นเจ้านาย จึงเกิดช่องว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจึงต้องทำความคุ้นเคย เรียนรู้ สร้างความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือศรัทธากับเกษตรกร ก่อนทำการถ่ายทอดเทคโนโลยี ต้องทำให้เกษตรกรมีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีใหม่ คุ้นเคยกับสิ่งที่จะนำมาส่งเสริม เพื่อมิให้เกษตรกรตื่นเต้นจนเกินไป

2.3 การจัด โครงการส่งเสริมให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการวางแผน โครงการ ยึดเกษตรกรเป็นปัจจัยชี้ขาดในการส่งเสริม โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีจึงต้องเริ่มต้นที่เกษตรกร เพื่อเกษตรกร และสิ้นสุดที่เกษตรกรอย่างแท้จริง

2.4 ความเหมือนกัน ปกติแล้วเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรกับเกษตรกร มีความแตกต่างกันหลายอย่าง ทั้งภูมิหลังด้านสังคม วัฒนธรรมและระดับการศึกษา จึงทำให้เกิดช่องว่างในกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยี เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมเกษตรกร ประพฤติตนไม่ให้เกิดช่องว่างด้านสังคม ซึ่งทางหน่วยงานส่งเสริมอาจคัดเลือกหรือบรรจุเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่มีภูมิหลังด้านการเกษตร (Farm background) มาจากครอบครัวเกษตรกรและมีความรัก

ชนบท (Rural minded) ซึ่งจะเข้าใจสังคมเกษตรกรหรือชาวไร่ชาวนาได้ดี และไม่มีช่องว่างระหว่างกัน

3. เกษตรกร

เกษตรกรเป็นองค์ประกอบสุดท้ายที่ชี้ขาดถึงความสำเร็จของการถ่ายทอดเทคโนโลยี ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเกษตรกร ดังต่อไปนี้

3.1 สภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ (Economic Factor) ได้แก่

1) ขนาดไร่นาของเกษตรกร เกษตรกรที่มีพื้นที่ทำการเกษตรเพื่อการค้า การธุรกิจและอุตสาหกรรม มักจะแสวงหาเทคโนโลยีมาเอง มากกว่าเกษตรกรที่มีพื้นที่ทำการเกษตรน้อยหรือเกษตรกรรายย่อยที่ทำการเกษตรเพื่อยังชีพ

2) รายได้สูง อาชีพเกษตรกรที่มีผลตอบแทนสูงเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรยอมรับเทคโนโลยีเร็วกว่าอาชีพเกษตรกรที่รายได้ต่ำ

3) สินเชื่อเพื่อการเกษตร เกษตรกรที่มีฐานะเศรษฐกิจไม่ดี ต้องการสินเชื่อ การเกษตรที่มีดอกเบี้ยต่ำและปลอดหนี้ระยะยาวมาเพื่อลงทุนและเป็นค่าใช้จ่ายในช่วงที่การเกษตร ยังไม่ได้ผล

4) กำไรและผลประโยชน์ ถิ่นนวัตกรรมใดที่ให้กำไรและผลตอบแทนสูง ย่อมจะช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้เกษตรกรยอมรับนวัตกรรมได้เร็ว

5) ทุน เกษตรกรที่มีเงินทุนในการประกอบอาชีพการเกษตรมาก ฐานะร่ำรวย และเศรษฐกิจมั่นคง จะมีกำลังซื้อหานวัตกรรมมาใช้ หรือยอมรับได้เร็วกว่าเกษตรกรที่มีเงินทุนน้อยและฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นอีก อาทิ ราคาสินค้าเกษตร ความต้องการของตลาด ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

3.2 สภาพแวดล้อมด้านสังคม และวัฒนธรรม (Socio-cultural Factor) ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการยอมรับนวัตกรรม มีดังต่อไปนี้

1) ศาสนา ทุกศาสนามีหลักคำสอนที่มุ่งให้ความประพฤติดี แต่อาจมีค่านิยม และความเชื่อแตกต่างกัน เช่น บางศาสนาที่มีข้อห้ามมิให้คนบริโภคสุกร หรือโค ถ้าหากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะนำนวัตกรรมการเลี้ยงสุกร หรือโคไปส่งเสริมในสังคมดังกล่าว ก็คงจะไม่ได้ รับการยอมรับ นอกจากนี้ บางคนก็หลงเชื่อในบางอย่างที่ไม่มีเหตุผล ก็จะเป็นอุปสรรคต่อการยอมรับนวัตกรรม

2) การศึกษา เกษตรกรที่มีการศึกษาสูงจะยอมรับเทคโนโลยีเร็วกว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาต่ำ เพราะสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้เร็ว

3) อายุเกษตรกรที่มีอายุน้อย มีแนวโน้มยอมรับเทคโนโลยีเร็วกว่าเกษตรกรที่มีอายุมาก

4) บทบาทของแม่บ้านเกษตรกร แม้สังคมไทยจะให้เกิดจิตสำนึกเป็นช่างทำหน้าและภรรยาเป็นช่างทำหลัง แต่ภรรยาก็เป็นแม่บ้านเก็บรักษาเงิน ควบคุมค่าใช้จ่าย เปรียบประคองคุณคลังหรือธนาคารของครอบครัว จึงมีอำนาจตัดสินใจซื้อนวัตกรรมมาใช้เองได้ หรือมีอิทธิพลเกลี้ยกล่อมพ่อบ้านให้เห็นคล้อยตามได้

5) ความปรารถนาของเกษตรกร เกษตรกรบางคนอยากมีการเปลี่ยนแปลง และบางคนมีความหวังในการประกอบอาชีพสูง ต้องการที่จะมอบอาชีพการเกษตรให้เป็นมรดกแก่ทายาทให้เจริญรอยตาม จึงจัดหาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ เกษตรกรกลุ่มนี้ก็มีอัตราการยอมรับเทคโนโลยีสูง

6) พฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของเกษตรกร เกษตรกรที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เช่น การเข้ามามีส่วนร่วมในองค์การทางสังคม การได้รับสารสนเทศ การที่ติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร นักวิชาการและเพื่อนบ้าน จะยอมรับเทคโนโลยีเร็ว

3.3 สภาพด้านชีวภาพและกายภาพ (Biological and Physical) ปัจจัยด้านสภาพด้านชีวภาพ ประกอบด้วยสิ่งที่มีชีวิตในท้องถิ่น อันรวมถึงพืช สัตว์ ที่จะเจริญเติบโต ส่วนสภาพทางกายภาพ ประกอบด้วย สภาพของดิน แหล่งน้ำ ถนน ที่จะช่วยส่งเสริมให้ทำการเกษตรได้ดี และมีความมั่นคง

วีรัช (2535: 153) ได้กล่าวไว้ว่า การที่จะนำวิทยาการสมัยใหม่ไปแพร่กระจายในชุมชนนั้น จำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิทยาการสมัยใหม่นั้นหลายอย่าง ทั้งนี้เพื่อประกอบการพิจารณาและการตัดสินใจว่าการแพร่วิทยาการสมัยใหม่นั้นจะมีความเหมาะสมเพียงใด ดังนี้

1. การลงทุน

วิทยาการสมัยใหม่ใดที่จำเป็นจะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงกว่า มักจะได้รับการต่อต้านมากกว่าการยอมรับ

2. ผลประโยชน์

วิทยาการสมัยใหม่ใดที่ให้ผลประโยชน์หรือกำไรได้สูงกว่าจะทำให้การยอมรับได้ง่ายยิ่งขึ้น เช่น การประหยัดเวลา การประหยัดเงิน การไม่ต้องใช้ความพยายามมาก เป็นต้น

3. ความยุ่งยาก

การดำเนินงานในวิทยาการสมัยใหม่ใดก็ตามที่เกษตรกรคิดว่ายุ่งยากมากกว่า ก็จะทำให้การยอมรับยากมากขึ้นเท่านั้น

4. สิ่งที่สามารเห็นได้

วิทยาการสมัยใหม่ที่สามารถเห็นผลในทางบวกได้ง่ายจะทำให้การยอมรับได้ง่ายยิ่งขึ้น

5. สามารถแบ่งแยกได้

วิทยาการสมัยใหม่ที่สามารถนำมาแบ่งเป็นกลุ่มย่อยหรือรายละเอียดได้มากเท่าใด ก็จะทำให้การยอมรับได้เร็วยิ่งขึ้นเท่านั้น

6. ความสอดคล้องหรือเข้ากันได้

วิทยาการสมัยใหม่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับพฤติกรรมชนิดหนึ่งชนิดใดที่เกษตรกรมีความเคยชินอยู่แล้ว เขาก็จะยอมรับวิทยาการสมัยใหม่นั้นได้ง่ายยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าการนำเทคโนโลยีหรือการปฏิบัติทางการเกษตร ไปเผยแพร่ เพื่อให้เกษตรกรยอมรับและนำไปปฏิบัติ นั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกรอยู่หลายประการด้วยกันคือ

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้รับการเปลี่ยนแปลงหรือเกษตรกร
2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้นำการเปลี่ยนแปลงหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริม
3. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม เทคโนโลยี หรือการปฏิบัติทางการเกษตรที่จะนำไปเผยแพร่

5. วิธีการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษที่ถูกต้องและเหมาะสม

กรมส่งเสริมการเกษตร (2545: 5-83) แนะนำว่า วิธีการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษที่ถูกต้องและเหมาะสม ตามระบบ GAP จะต้องมีการดำเนินการ ดังนี้

การคัดเลือกพื้นที่ปลูกให้เหมาะสม

แหล่งปลูกควรเป็นพื้นที่ราบ มีความสม่ำเสมอ ไม่เป็นแหล่งที่น้ำขังท่วม มีการระบายน้ำดี ไกลแหล่งน้ำที่สะอาดและสะดวกต่อการนำมาใช้ การคมนาคมสะดวก สามารถนำผลผลิตออกสู่ตลาดได้รวดเร็ว ดินควรมีความอุดมสมบูรณ์สูง มีการระบายน้ำและการถ่ายเทอากาศดี ค่าความเป็นกรดเป็นด่างที่เหมาะสมในการปลูกผักประมาณ 6.0 – 6.5

การปฏิบัติต่อเมล็ดพันธุ์ก่อนนำไปปลูก

แช่เมล็ดพันธุ์ฝักในน้ำอุ่นที่มีอุณหภูมิสูง 50 – 55 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 10-15 นาที การแช่เมล็ดพันธุ์ในน้ำร้อนจะสามารถกำจัดเชื้อราสาเหตุต่าง ๆ ได้ และยังเป็นการกระตุ้นให้เมล็ดพันธุ์งอกได้อย่างสม่ำเสมอช่วยลดปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์

ในพื้นที่ที่พบว่ามีการระบาดของโรคน้ำค้างและใบจุด จำเป็นต้องคลุกเมล็ดพันธุ์ด้วยสารเคมี เช่น เมทาแลคซิล 35% SD (เอพرون) หรือไอโพรไดโอด (รอฟรัล) อัตรา 10 กรัม ต่อน้ำหนักเมล็ดพันธุ์ 1 กิโลกรัม จะทำให้ต้นกล้าฝักไม่ถูกทำลายจากโรคดังกล่าว และมีความแข็งแรง

วิธีการเตรียมดินสำหรับปลูก

ควรมีการไถ เพื่อพลิกหน้าดินและตากแดดทิ้งไว้จนดินแห้ง เพื่อฆ่าเชื้อโรค ปรับสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินโดยใส่ปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก หรือใส่แกลบขี้เถ้าค้ำรองพื้น ปรับสภาพดินที่เป็นกรดด้วยปูนขาว ปูนมาร์ล ปูนโดโลไมท์ ทำให้ดินมีสภาพเป็นกลาง

การใช้ปุ๋ย

สามารถใช้ได้ทั้งปุ๋ยเคมี และปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อช่วยในการเจริญเติบโตของพืชฝัก

การใช้น้ำสกัดชีวภาพ

ประโยชน์ของน้ำสกัดชีวภาพมีหลายด้านด้วยกัน แต่ที่มีประโยชน์ในการปลูกฝักปลอดภัยจากสารพิษก็คือ 1) ใช้เป็นปุ๋ยโดยตรง 2) ใช้ป้องกันกำจัดแมลง

วิธีป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชฝัก

การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชฝักเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัยจากสารพิษ ควรใช้หลาย ๆ วิธีผสมผสานกัน ทั้งวิธีกล วิธีการใช้สารชีวอินทรีย์ สารธรรมชาติ และสารเคมีร่วมกัน ในการป้องกันกำจัดควบคุมกันไปกับการจัดการที่ดี วิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชฝักที่ได้ผลดี เช่น การใช้กับดักกาวเหนียวสีเหลือง การใช้กับดักแสงไฟ การใช้พลาสติกสีเทา – เงิน คลุมแปลงปลูก การใช้มุ้งตาข่ายหรือกางมุ้ง ในแปลงฝัก การใช้สารชีวอินทรีย์ เช่น Nuclear Polyhedrosis Virus (NPV) การใช้ *Bacillus thuringiensis* (BT) ใช้ไส้เดือนฝอย เช่น *Steinernema carpocapsae* weiser ใช้เชื้อรา เช่น *Trichoderma* spp. หรือใช้ศัตรูธรรมชาติอื่น ๆ เช่น แมลงตัวห้ำ ตัวเบียน การใช้สารสกัดจากพืช เช่น สะเดา ส่วนการใช้สารเคมีจะใช้ในกรณีเมื่อการใช้จุลินทรีย์หรือสารสกัดจากพืชธรรมชาติแล้วยังไม่สามารถยับยั้งการระบาดของศัตรูพืชได้ การใช้สารเคมีควรใช้

ให้ถูกต้องตามชนิดของศัตรูพืช อัตราการใช้ และให้ทั้งระยะการเก็บเกี่ยวผลผลิต เพื่อให้สารเคมีสลายตัวก่อนการเก็บเกี่ยว

หลักการในการใช้สารเคมีกำจัดแมลง

เลือกใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชให้ถูกต้องกับชนิดของศัตรูพืช เป็นสารเคมีที่สลายตัวเร็ว ไม่มีฤทธิ์ตกค้างอยู่ในพืชผักนาน

การเก็บเกี่ยวผลผลิต

ไม่เก็บเกี่ยวผลผลิตก่อนสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่ใช้จะสลายตัวถึงระดับปลอดภัย

วิธีควบคุมวัชพืช

วิธีควบคุมวัชพืชในแปลงผัก สามารถทำได้หลายวิธีด้วยกัน ได้แก่ กำจัดในขั้นตอนของการเตรียมดิน การคลุมดิน การใช้มื่อถอนหรือจอบตาก การเพิ่มจำนวนต้นต่อไร่

การจดบันทึกข้อมูลการปฏิบัติต่าง ๆ ในแปลงผัก

เกษตรกรควรจดบันทึกข้อมูลการปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้มีการตรวจสอบได้ หากเกิดการผิดพลาด หรือมีปัญหาในการผลิตหรือคุณภาพผลผลิต จะได้สามารถแก้ไขหรือปรับปรุงการปฏิบัติได้ทันที่

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการเกษตรของเกษตรกร พบว่า มีปัจจัยสำคัญดังต่อไปนี้

จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร

ประเสริฐ (2543) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตกล้วยไม้ปลอดเพลี้ยไฟ โดยเกษตรกรในกรุงเทพมหานคร พบว่า จำนวนพื้นที่ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการผลิตกล้วยไม้ปลอดเพลี้ยไฟ ปฏิมา (2543) ได้ศึกษาถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์กำแพงแสนของเกษตรกรรายย่อยในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า การมีที่ดินถือครองมากของเกษตรกรนั้น ทำให้เกษตรกรมีแนวโน้มที่จะยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์กำแพงแสนมาก ต่างจาก อภิวัฒน์ (2546) ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร

จำนวนแรงงานในครัวเรือน

ประเสริฐ (2543) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตกล้วยไม้ปลอดเพลี้ยไฟ โดยเกษตรกรในกรุงเทพมหานคร พบว่า จำนวนแรงงานที่ใช้ในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการผลิตกล้วยไม้ปลอดเพลี้ยไฟ ปฏิมา (2543) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์กำแพงแสนของเกษตรกรรายย่อยในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า การมีแรงงานในครอบครัวมากมีแนวโน้มที่ทำให้เกษตรกรยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์กำแพงแสนมาก ศักดิ์สิทธิ์ (2538) ได้ศึกษาถึงปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมโครงการปลูกกระเทียมพันธุ์เมืองฝางของเกษตรกรในจังหวัดพะเยา พบว่า ความรู้สึกถึงความเพียงพอของแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการส่งเสริมการปลูกกระเทียมพันธุ์เมืองฝาง ต่างจาก นพรัตน์ (2546) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้งของเกษตรกรในจังหวัดแพร่ พบว่า แรงงานในครัวเรือนไม่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้งของเกษตรกร เช่นเดียวกับ อภิวัฒน์ (2546) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า จำนวนแรงงานในการปลูกมันสำปะหลังไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่

ประเสริฐ (2543) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตกล้วยไม้ปลอดเพลี้ยไฟ โดยเกษตรกรในกรุงเทพมหานคร พบว่า การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการผลิตกล้วยไม้ปลอดเพลี้ยไฟ ปฎิมา (2543) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์กำแพงแสนของเกษตรกรรายย่อยในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า เกษตรกรที่ติดต่อและได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่มาก มีแนวโน้มที่จะยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์กำแพงแสนมาก เฉลิมชนม์ (2538) ได้ศึกษาถึงการยอมรับเทคโนโลยีในการผลิตสุกรแม่พันธุ์ของบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จำนวนครั้งที่พบปะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีในการผลิตสุกรแม่พันธุ์ นพรัตน์ (2546) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้งของเกษตรกรในจังหวัดแพร่ พบว่า การติดต่อกับเจ้าหน้าที่มากมีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้งของเกษตรกร เอกรัตน์ (2545) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกฝักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรในจังหวัดสงขลา พบว่า การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของเกษตรกรมีผลต่อการยอมรับการปลูกฝักปลอดภัยจากสารพิษ ต่างจาก ศักดิ์สิทธิ์ (2538) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมโครงการปลูกกระเทียมพันธุ์เมืองฝางของเกษตรกรในจังหวัดพะเยา พบว่า การติดต่อกับเกษตรกรตำบล ไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการส่งเสริมการปลูกกระเทียมพันธุ์เมืองฝาง

การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่

นพรัตน์ (2546) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้งของเกษตรกรในจังหวัดแพร่ พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ในการปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้ง มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้งของเกษตรกร ต่างจาก อภิวัฒน์ (2546) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร

การได้รับข่าวสารทางการเกษตร

ปฎิมา (2543) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์กำแพงแสนของเกษตรกรรายย่อยในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์กำแพงแสนมาก จะทำให้เกษตรกรมีแนวโน้มที่จะยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์กำแพงแสนมาก นพรัตน์ (2546) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้ง

ของเกษตรกรในจังหวัดแพร่ พบว่า การได้รับข่าวสารด้านการเกษตรมาก มีผลต่อการตัดสินใจปลูกลำไยเหลืองฤดูแล้งของเกษตรกร ต่างจาก ประเสริฐ (2543) ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตกล้วยไม้ปลอดเพลี้ยไฟโดยเกษตรกรในกรุงเทพมหานคร พบว่า การได้รับข่าวสารทางการเกษตรจากแหล่งต่าง ๆ ของเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับการผลิตกล้วยไม้ปลอดเพลี้ยไฟ เช่นเดียวกับ เอกรัตน์ (2545) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรในจังหวัดสงขลา พบว่า การได้รับข่าวสารของเกษตรกรไม่มีผลต่อการยอมรับการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

การติดต่อกับเพื่อนเกษตรกร

ประเสริฐ (2543) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตกล้วยไม้ปลอดเพลี้ยไฟโดยเกษตรกรในกรุงเทพมหานคร พบว่า การติดต่อกับเกษตรกรที่ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ ไม่มีความสัมพันธ์กับการผลิตกล้วยไม้ปลอดเพลี้ยไฟ

การได้รับการฝึกอบรม

ปฏิมา (2543) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์กำแพงแสนของเกษตรกรรายย่อยในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า การได้รับการฝึกอบรมของเกษตรกร มีแนวโน้มที่จะทำให้เกษตรกรยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์กำแพงแสนมาก ต่างจาก เอกรัตน์ (2545) ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรในจังหวัดสงขลา พบว่า ประสบการณ์ในการฝึกอบรมไม่มีผลต่อการยอมรับการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกร

ต้นทุน

นพรัตน์ (2546) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกลำไยเหลืองฤดูแล้งของเกษตรกรในจังหวัดแพร่ พบว่า การทราบต้นทุนการปลูกลำไยเหลืองฤดูแล้งในปีที่ผ่านมา มีผลต่อการตัดสินใจปลูกลำไยเหลืองฤดูแล้งของเกษตรกร

ราคา

นพรัตน์ (2546) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกลำไยเหลืองฤดูแล้งของเกษตรกรในจังหวัดแพร่ พบว่า การทราบราคาลำไยเหลืองฤดูแล้งในปีที่ผ่านมา มีผลต่อการตัดสินใจปลูกลำไยเหลืองฤดูแล้งของเกษตรกร เช่นเดียวกับ อภิวัฒน์ (2546) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผล

ต่อการตัดสินใจปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ราคามันสำปะหลัง มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจปลูกมันสำปะหลัง

รายได้

ประเสริฐ (2543) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตกล้วยไม้ปลอดเพลี้ยไฟ โดยเกษตรกรในกรุงเทพมหานคร พบว่า รายได้จากการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ มีความสัมพันธ์กับการผลิตกล้วยไม้ปลอดเพลี้ยไฟ เช่นเดียวกับ เฉลิมชนม์ (2538) ได้ศึกษาถึงการยอมรับเทคโนโลยีในการผลิตสุกรแม่พันธุ์ของบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รายได้รวมจากการเลี้ยงสุกร มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีในการผลิตสุกรแม่พันธุ์

ตลาด

ประเสริฐ (2543) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตกล้วยไม้ปลอดเพลี้ยไฟ โดยเกษตรกรในกรุงเทพมหานคร พบว่า การติดต่อกับบริษัทส่งออกดอกกล้วยไม้ของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการผลิตกล้วยไม้ปลอดเพลี้ยไฟ อภิวัฒน์ (2546) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ความรู้ด้านตลาด ราคา และเงื่อนไข มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร ต่างจาก เอกรัตน์ (2545) ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรในจังหวัดสงขลา พบว่า แหล่งจำหน่ายผักปลอดภัยจากสารพิษ ไม่มีผลต่อการยอมรับการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกร

สินเชื่อ

ปฏิมา (2543) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์กำแพงแสนของเกษตรกรรายย่อยในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า การได้รับเงินกู้ มีแนวโน้มที่จะทำให้เกษตรกรยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์กำแพงแสนมาก อภิวัฒน์ (2546) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า การใช้สินเชื่อ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร เช่นเดียวกับ เอกรัตน์ (2545) ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรในจังหวัดสงขลา พบว่า แหล่งสินเชื่อทางการเกษตรของเกษตรกร มีผลต่อการยอมรับการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกร